

FRANKOFONİ (FRANSIZCA KONUŞAN ÜLKELER TOPLULUĞU) TÜRK DÜNYASI İÇİN BİR MODEL OLABİLİR Mİ?

Prof. Dr. Hayati AKTAŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF

Cemil Doğaç İPEK

Atatürk Üniversitesi

Yerküre üzerinde çeşitli uluslararası dil bölgeleri/toplulukları mevcuttur. Bunlardan en önemlileri hepimizin bildiği üzere Fransızca, İngilizce, Portekizce, İspanyolca ve Arapça konuşan ülkeler topluluklarıdır. Bu çalışmada Türkçenin de bu önemli dil bölgeleri arasında girmesi için ne yapması gerektiği ve bu hususta Fransızca Konuşan Ülkeler Topluluğu'ndan örnek alabileceğimiz hususlar olup olmadığına değinilecektir.

Bu topluluğun temelleri 1970 yılında atılmıştır. Şu anda 19'u gözlemci olmak üzere 75 ülkeden oluşmaktadır. Bu anlamda bakıldığında oldukça etkili olması beklenen bir topluluk nitekim BM'ye üye ülkelerin 3'te 1'i bu topluluğun üyesidir. Topluluğun üyesi olan ülkelerin nüfusu yaklaşık olarak 890 milyona ulaşırken dünya üzerinde Fransızca konuşan kişi sayısı 220 milyon civarındadır. Özellikle belirtmek gerekir ki Topluluk kurumsal olarak gerek Konsey'i gerekse de Genel Sekreterliği ile oldukça iyi bir yapılanma göstermektedir. Şu anda Genel Sekreterliği'ni Senegal'in eski Cumhurbaşkanı Abdou Diouf yapmaktadır.

Topluluğun ve Fransızcanın önemini vurgulamak için birkaç istatistik vermek isterim. Fransızca yeryüzünde en çok konuşulan 9. dilken, internet

üzerinde de en çok kullanılan 3. dildir. Dünya genelinde yaklaşık 900.000 Fransızca öğretmeni bulunmakta ve Fransızca 32 devletin resmi dili olarak kullanılmaktadır. Ayrıca Fransızca konuşan ülkeler dünya ticaretinin %19'unu gerçekleştirmektedirler. Ve son olarak da belki en önemli husus; uluslararası bir televizyon kanalı sıfatıyla TV5 dünya genelinde yaklaşık 220 milyon eve ulaşmaktadır.

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi)

Fransızca Konuşan Ülkeler Topluluğu benzeri bir örgütlenme olan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin kökleri 1992 yılına dayanır. Türk Konseyi, 1992 yılından beri toplanan, "Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri" sonucunda ortaya çıkan ortak siyasi irade üzerine kurulmuştur. Bu zamana kadar 10 Zirve gerçekleşmiş olup, bunlardan İstanbul'da düzenlenen 16 Eylül 2010 tarihli son Zirvede Konsey'in kuruluşu resmen ilan edilmiştir.

Konsey'e üye ülkeler Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan'dır. Türkmenistan ve Özbekistan Konsey'e üye olmamışlardır. Konsey bugünkü haliyle 110 milyona yakın bir nüfusa hitap etmektedir. Ayrıca yaklaşık olarak 3,800,000 km²'lik bir alana hakimdir. Halihazırda bulunan 4 üyesiyle 1 trilyon doların üstünde Gayri Safi Milli Hasıla'ya sahiptir.

Fransızca Konuşan Ülkeler Topluluğu ile Türk Konseyi'nin Benzerlikleri

İki yapı arasındaki benzerliklerden bazıları şunlardır:

- Frankofoni Parlamenter Meclisi Fransızca Konuşan Ülkeler Topluluğu'nun danışma meclisidir. Frankofoni Parlamenter Meclisi; parlamentoları yahut parlamentolararası kuruluşları temsil eden yetmiş sekiz üyeden oluşmaktadır.

Bu organa karşılık kabul edebileceğimiz yapı Konsey bünyesinde oluşturulan Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'dir (TÜRKPA).

- Frankofoni Üniversite Ajansı, 1961 yılında Kanada Montréal'de kurulmuştur. 94 farklı ülkeden 779 yükseköğretim ve araştırma kuruluşunu bünyesinde bir araya getiren bir birlik konumundadır.

Bu organa karşılık Türk Dünyası'nda benzer kabul edebileceğimiz bir yapı doğrudan bulunmamaktadır. Konsey bünyesinde ilişkili kurumlar arasın-

da sayılan Astana’da mukim Türk Akademisi, Frankofoni Üniversite Ajansı modeli örnek alınarak düzenlenebilir.

- Fransızca Konuşan Ülkeler Topluluğu’nun Uluslararası Frankofon Televizyonu TV 5’tir. TV 5 uluslararası alanda küresel çapta yayın yapan ilk frankofon televizyon olmuştur.

Bu organa karşılık Türk Dünyası’nda benzer kabul edebileceğimiz yapı Konsey bünyesinde mevcut değildir. TRT Avaz’ın yapı içerisine dâhil edilip TV5 örnek alınarak yeniden dizayn edilmesi iyi bir alternatif olarak düşünülebilir.

- Senghor Üniversitesi 1989 yılında kurulmuştur. Üniversitenin ilk amacı Afrika’nın kalkınması için nitelikli insan kaynağı yetiştirmektir. Bu bağlamda Afrikalı yönetici ve eğitimcileri üst düzey eylem ve sorumluluklara hazırlama maksadı ile çeşitli eğitimler, egzersiz ve gelişim programları üniversite tarafından hazırlanmaktadır. Mısır, Avrupa, Afrika ve Kanada da birçok üniversite ile çeşitli antlaşmalar imzalanmıştır.

Bu organa karşılık Türk Dünyası’nda benzer kabul edebileceğimiz yapı maalesef Konsey bünyesinde mevcut değildir.

- Uluslararası Frankofon Belediye Başkanları Birliği 1979 yılında Paris ve Quebec Belediyelerinin bir araya gelip kurumu inşa etmeleri ile vücut bulmuş ve 48 ülkeden yerel temsilciler vasıtası ile oluşmuş bir ağ hüviyetindedir.

Bu organa karşılık Türk Dünyası’nda Türk Dünyası Belediyeler Birliği bulunmaktadır fakat bu Birlik Türk Konseyi’nin bünyesinde değildir.

Bu bilgilerden yola çıkarak Türkçe konuşan ülkelerin birbirleriyle ekonomik, siyasi, kültürel işbirliklerini arttırmaları amacıyla oluşturulan bu Türk Konsey’i yapılanmasının daha da sağlamlaşması için birkaç öneri getirmek gerekirse şunları söyleyebilirim:

- Öncelikle kurulan Türk Konseyi’nin çatısı altına TİKA, TRT Avaz, Türk Dünyası Belediyeler Birliği gibi kurumlar da mutlaka alınmalıdır;
- YÖK’ün öncülüğünde Türk Dünyası Üniversiteler Ajansı kurulmalı ve Konsey’in ilgili kurumu Türk Akademisi içerisinde uygun bir şekilde yapılandırılmalıdır;
- Senghor Üniversitesi model alınarak Merkezi İstanbul olmak üzere her üye ülkede kampüsü olacak şekilde bir Üniversite kurulmalıdır. Belki de adını da Uluğ Bey Üniversitesi koyabiliriz.

- Bu sayede öncelikle Türk Dünyası'nın kalkınması için nitelikli insan kaynağı yetiştirilebilir. Ardından Türk Dünyası'nda görev alan yönetici ve eğitimcileri üst düzey eylem ve sorumluluklara hazırlama maksadı ile çeşitli eğitimler, egzersiz ve gelişim programları üniversite tarafından hazırlanabilir.
- Ayrıca belirtmek isterim ki Türk Dünyası'nın öne çıkabilmesi için Apple, Microsoft, Coca Cola vb. Çokuluslu şirketlere sahip olması elzemdir.

Sözlerimi bitirmeden önce şunu da ifade etmek isterim ki Türk Dünyası diğer örneklerin aksine çok böyle bir Topluluğu oluşturmak için çok geç ve geri kalmış değiliz. Aksine bazı hususlarda daha öndeyiz. Örneğin Türk Dünyası'nın ilk ve tek ortak müzik kanalı Türk Müzik Birliği bu konuda önemli bir aşamadır. Türk Dünyası'nın en önemli sorunu organizasyonel anlamda bütünlüğü sağlayamamak. Bu da Türk Konseyi'nin kurulması ve diğer birimlerin bu Konseyin çatısı altına girmesiyle çözülecektir.